REVISTA „CANDELA” – JURNALUL BISERICESC OFICIAL AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN BUCOVINA

JUSTINIAN-REMUS A. COJOCAR

Die Zeitschrift „Candela” – das offizielle Kirchenjournal der Rumänisch-Orthodoxen Kirche in der Bukowina

(*Zusammenfassung*)*

Das kirchlich-literarische Journal „Candela” war von sehr grosser Bedeutung für die Bukowiner Kirche. „Candela” war die offizielle Publikation, das amtliche Kirchenjournal der Metropolitenkirche, das in jedem Dorf, jeder Stadt, in den Parochial- und Stadtbibliotheken, sowie in den meisten Institutionen zu finden war.

Die Geschichte des Kirchenjournals „Candela” beginnt im Jahre 1882, als der Erzbischof Sylvester Morariu-Andriewicz das Amt des Metropoliten der Bukowina und Dalmatiens (1880–1895) in Czernowitz inne hatte.

Am 8. (20.) April 1882 verfasste er *Circulara* [Das Rundschreiben] und *Regulamentul pentru Jurnalul bisericesc-literar din Cernăuţi* [Die Satzung für das Czernowitzer kirchlich-literarische Journal]. Diese wurden der Redaktion des „Gesetzblattes des erzbischöflichen Konsistoriums in Angelegenheiten der orthodox-orientalischen Erzdiözese der Bukowina”, Nr. 4/1882 („Foaia Ordinăciunilor a Consistoriului arhiepiscopal în afacerile Arhidiecezei ortodoxe orientale a Bucovinei”) zwecks der Veröffentlichung am 17. (29.) April geschickt.

Bis 1946 war „Candela”, nur mit zwei Unterbrechungen, ein missionarisch gesinntes Aufklärungs- und Ausbildungsmittel für die Bukowiner. Für den Klerus war dieses Journal ein starkes Propagandamittel des orthodoxen Glaubens und der Idee der nationalen Einheit der Rumänen.

In den Seiten der Zeitschrift „Candela”, die in rumänischer und ruthenischer Sprache erschien, wurden die wichtigen Ereignisse unserer Kirchengeschichte von bekannten Bukowiner Gelehrten und Lehrern präsentiert.

Dank der Zeitschrift „Candela” kann man heute eine vollständige Analyse des Bukowiner religiösen, kulturellen und gesellschaftlichen Lebens machen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: die Zeitschrift „Candela”, die Bukowina, Sylvester Morariu-Andriewicz, 1882, Orthodoxie, Kultur, Rumänen.

* Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIV**, *2* (49), p. – , Rădăuţi – Bucureşti, 2017

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

Vrednicul de pomenire Silvestru Morariu-Andrievici, mitropolitul Bucovinei, a reuşit să afirme Biserica Ortodoxă din Bucovina. Congresul bisericesc ortodox din Bucovina a însemnat renaşterea Bisericii din Bucovina.

Jurnalul bisericesc-literar „Candela" a însemnat o mare biruinţă a Bisericii din Bucovina. „Candela" era buletinul oficial al Mitropoliei Bucovinei. Ajungea în fiecare sat, oraş, în bibliotecile parohiale, orăşeneşti şi la instituţii.

1 iulie 1882 este data când apare pentru prima oară revista „Candela", la Cernăuţi. Până în anul 1946, cu două întreruperi, „Candela" va lumina clerul şi poporul bucovinean, fiind instrument de propagandă, de misiune şi cultivare a oamenilor.

Scopul acestui studiu este de a face cunoscut mai bine istoricul, cuprinsul şi importanţa revistei „Candela". Având în vedere că revista „Candela", în totalitatea ei, este puţin cunoscută, prin acest studiu ne propunem să evidenţiem aspecte importante în legătură cu bogatul conţinut al ei.

Până acum, cercetări în legătura cu revista „Candela" au fost: *Indice general al Foaii bisericeşti-literare „Candela" pentru anii 1882–1914*[1], de prof. dr. Vasile Gheorghiu şi dr. Vasile Tarnavschi, şi *Ghid bibliografic Candela – revistă teologică şi bisericească, seria a II-a (1923–1946)*[2], de preot Dumitru Valenciuc. Aceste două lucrări conţin, în ordine alfabetică, autorii şi titlurile articolelor cuprinse în revista „Candela", din anul 1882 şi până în anul 1946.

O altă preocupare demnă de laudă în legătură cu revista „Candela" a fost a Înalt Prea Sfinţitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor, care, în anul 2015, la Editura Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, a tipărit o lucrare a pr. prof. dr. Vasile Găină, intitulată *Arhiepiscopul şi Mitropolitul Dr. Silvestru Morariu-Andrievici, întemeietorul şi primul protector al „Candelei"*. Nu este altceva decât o retipărire[3] – s-au operat mici intervenţii la nivel ortografic şi ortoepic, s-au corectat lecţiunile care dovedeau doar fluctuaţia formelor gramaticale, s-a eliminat „ŭ" (final) din cuvintele terminate în diftongi sau consoane şi „a" final – a lucrării publicate, pentru prima dată, în paginile revistei „Candela", în anul 1907.

În opinia noastră, o cercetare amănunţită a acestui jurnal bisericesc-literar care a apărut în anii cei mari ai istoriei poporului român – anii de început ai Independenţei României, autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, Primul Război Mondial, Marea Unire, ridicarea la rangul de Patriarhie a Bisericii noastre, al Doilea Război Mondial – este nu numai o datorie, ci o necesitate. Putem înţelege şi afla detalii care ne apropie de adevărul istoric al evenimentelor mari din istoria Bisericii Ortodoxe Române şi a statului România.

---

[1] Vasile Gheorghiu, Vasile Tarnavschi, *Indice general al Foaii bisericeşti-literare „Candela" pentru anii 1882–1914*, Cernăuţi, Editura Consistoriului Arhiepiscopesc al Bucovinei, 1923.

[2] Dumitru Valenciuc, *Ghid bibliografic „Candela" – revistă teologică şi bisericească, seria a II-a (1923–1946*), Suceava, Editura Muşatinii-Bucovina viitoare, 1999.

[3] Vasile Găină, *Arhiepiscopul şi Mitropolitul Dr. Silvestru Morariu-Andrievici, întemeietorul şi primul protector al „Candelei"*, Suceava, Editura Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, 2015.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

Colecţia revistei „Candela” se mai păstrează în bibliotecile mari din ţară şi la câteva mănăstiri din Moldova. O colecţie, care era aproape completă, a fost la Biblioteca Seminarului Teologic Liceal „Sfântul Mitropolit Dosoftei” din Suceava, însă a fost mistuită de flăcările care au distrus toată biblioteca şi sediul Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor.

Pe lângă numerele revistei „Candela” şi cele două lucrări amintite mai sus, în alcătuirea studiului am folosit surse primare de la Direcţia Judeţeană Suceava a Arhivelor Naţionale, de la Arhivele de Stat din Cernăuţi, Ucraina de azi, şi câteva lucrări generale contemporane cu revista „Candela”.

Cercetarea atentă s-a împletit cu evaluarea obiectivă. Informaţiile descoperite au fost supuse analizei, pentru o prezentare fidelă şi născătoare de împlinire, având convingerea că am făcut doar ceea ce eram datori să facem.

Revista „Candela” – istoric. Lumina tiparului

Istoria jurnalului bisericesc-literar „Candela” începe cu anul 1882, an în care pe scaunul mitropolitan de la Cernăuţi păstorea vrednicul de pomenire Silvestru Morariu-Andrievici, arhiepiscop al Cernăuţilor şi mitropolit al Bucovinei şi Dalmaţiei (1880–1895).

La data de 8/20 aprilie 1882, mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici emite *Circulara* şi *Regulamentul pentru Jurnalul bisericesc-literar din Cernăuţi* şi trimite cele două documente, în 17/29 aprilie 1882, spre publicare în „Foaia ordinăciunilor a Consistoriului arhiepiscopal în afacerile arhidiecezei ortodoxe orientale a Bucovinei”, nr. 4, anul 1882.

Iată cuprinsul *Circularei*:

„Circulară[4]:

Una dintre dorinţele învechite ale autorităţii spirituale şi ale clerului de Domnezeu scutitei Eparhiei noastre a fost şi aceea de a avea şi a susţine un jurnal bisericesc literar, ca organ propriu pentru lăţirea şi fructificarea ştiinţelor teologice în cler, răspândirea învăţăturilor religioase morale în poporul creştin şi pentru susţinerea şi învioşarea intereselor de viaţă ale Bisericii noastre dreptcredincioase din Bucovina, după dogmele şi aşezămintele Bisericii ortodoxe ecumenice, între marginile legilor publice de stat.

Pe cât de fierbinte a fost această dorinţă învechită, pe atât era ea şi de îndreptăţită, pentru că mai vârtos în timpul prezent, încingându-se un concert viu de progresare în toate ramurile de ştiinţă şi de cultură, precum şi de dezvoltare a intereselor vitale, comunitatea noastră bisericească, din lipsa unui organ de publicitate literară pentru reprezentarea şi însufleţirea intereselor religionare, era lipsită şi de acel reazim, de care se bucură astăzi mai toate corporaţiile şi comunităţile existente.

[4] „Foaia ordinăciunilor a Consistoriului archiepiscopesc în afacerile archidiecesei ort. orient. a Bucovinei”, nr. 4, 1882, p. 13–15.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

Cu toate acestea, pentru lipsa unei subvenţii sigure, fără de care, mai cu seamă în mica noastră ţară, unde cititorii şi prenumeraţii unui jurnal bisericesc literar nu se pot număra cu miile, precum şi pentru unele alte împrejurări descurajatoare, dorinţa de obşte şi îndeosebi a organelor competente şi îndatorate nu se pot realiza.

Tocmai acum, după ce Maiestatea Sa, C. R. Apostolică, cu rezoluţia prea înaltă din 4 martie a. c., binevoi a acorda prea graţios din Fondul Religionar al Eparhiei, deocamdată pe trei ani, una subvenţie de câte 1 500 fl., ne deciserăm a face îndrumările executării pentru redactarea şi editarea jurnalului bisericesc şi aşa, după discutarea afacerii mai întâi în una conferinţă prealabilă, iar apoi în şedinţa plenară a Consistoriului, din 8/20 martie a. c., venim a publica *Regulamentul pentru jurnalul bisericesc-literar*, precum urmează alături.

Împreună cu votarea unanimă şi aprobarea *Regulamentului* acestuia, care, cuprinzând toate detaliile respective, va servi de îndreptar pentru toate afacerile redacţiei şi administraţiei jurnalului „Candela", s-a denumit şi personalul şi anume:

Administrator şi editor pentru toate afacerile economice, Prea Cuvioşia Sa, părintele archimandrit Arcadie Ciupercovici;

Redactor primar, responsabil pentru întregul cuprins al jurnalului, Prea Cucernicia Sa, părintele protopresbiter-stavrofor şi profesor de teologie Vasilie Mitrofanovici;

Redactor al doilea şi corector pentru textul slavono-rusesc, Prea Cucernicia Sa, părintele protopresbiter şi profesor de cântare corală Isidor Vorobchievici;

Revident şi corector al textului românesc, Prea Cucernicia Sa, părintele protopresviter şi paroh Artemie Berariu;

Actuar pentru afacerile manipulative ale administraţiei, domnul asistent Eugeniu Meşederu;

Cursor şi îngrijitor al afacerilor servitoriale, Patapie Palag[h]ian.

Deo[a]r[e]ce fiecare dintre numiţii membri ai redacţiei este împovărat şi cu îndatoririle chemării sale proprii, se înţelege de sine că compunerea materialului întreg pentru jurnal nu se poate lor impune şi nici aştepta numai şi numai de la dânşii, ci mai vârtos se înţelege de sine că precum s-a precizat în punctul al 8-lea din *Regulament*: «Colaboratori naturali ai jurnalului sunt toţi membrii clerului arhidiecezei, fiind bine veniţi şi colaboratori din alte cercuri». Aşteptăm deci cu încredere şi nu suntem la îndoială că fiecare membru al iubitului nostru cler va mâneca, nu numai cât de a duce şi a turna în această «Candelă» a bisericei noastre din prisosul uleiului (untului de lemn) său literar, ci şi a depune în această visterie comună a Eparhiei noastre înseşi cei de pe urmă doi bani, asemeni văduvei din Evanghelie, adică „Candela" noastră comună, prevăzută fiind cu uleiul literar curat, compus din miezul sănătos al simburilor învăţăturilor evanghelice, să nu se stingă, ci să lumineze neîncetat, iar dinarii de prenumeraţie în această visterie bisericească să nu se împuţineze, ci să se tot adauge, pentru că, cu cât mai mult vom aduce şi vom depune cu toţii din ofertele noastre spirituale şi materiale pe această masă

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

comună, cu atât mai frumoasă, mai îndestulătoare va fi ospăţul mântuirii, de care să ne îndulcim cu toţii.

Sporind deci până la stadiul prezent afacerea jurnalului nostru bisericesc, pentru a cărui înfiinţare începurăm noi a stărui încă în poziţiile noastre de înainte, depunem cu încredere deplină lucrările ulterioare în purtarea de grijă a redacţiei şi administraţiei, iar soarta viitoare şi fructele aşteptate şi dorite ale acestui organ literar pentru comunitatea noastră bisericească în cooperarea membrilor iubitului nostru cler, care, fiind în acord cu umilinţa noastră despre toate cele ce sunt mântuitoare şi de folos pentru sfânta biserică, va recunoaşte că şi cu această «Candelă» literară este engajată onoarea clerului, cultura poporului în lumina ortodoxiei şi binele de Domnezeu scutitei Eparhii bucovinene.

Cu consiliul venerabilului Consistor arhiepiscopal.
Cernăuţi, în 8/20 aprilie 1882.
Silvestru, arhiepiscop şi mitropolit”.

Regulamentul „Candelei”

Regulamentul pentru jurnalul bisericesc-literar din Cernăuţi are 17 puncte şi, pe lângă publicarea în „Foaia ordinăciunilor”, apare şi în primul număr al „Candelei”, 1 iulie 1882[5]. Iată cuprinsul lui:

„Regulamentul pentru jurnalul bisericesc-literar din Cernăuţi.

1. De la 1 iulie 1882 se va da în Cernăuţi, sub auspiciile Consistoriului arhidiecezan din Cernăuţi, un jurnal bisericesc-literar, care este proprietatea arhiepiscopiei ortodoxe a Bucovinei, sub titlul: „Candela”.

2. Cu privire la referinţele particulare ale arhiediecezei, se vor primi în acest jurnal tratate şi în limba slavono-rusească, şi materiile relative la sporirea culturii religioase-morale a credincioşilor se vor publica în amândouă limbile.

3. Jurnalul va apărea o dată pe lună, în format de 8 mare, numărul de 3 până la 4 coli, deocamdată în 600 de exemplare, iar mai târziu cât va cere trebuinţa.

4. Acest jurnal va cuprinde:

a) Articole din toate ramurile ştiinţei teologice şi anume:

Tratate şi documente privitoare la istoria bisericii creştine, mai ales a Bisericii Răsăritene peste tot şi a celei din Bucovina, în parte; dizertaţii biblice, dogmatice, morale, canonice şi apologetice de interes deosebit cu privire la starea actuală a bisericii; şi dertaţii relative la chemarea şi activitatea omiletică, liturgică, pastorală şi catehetică a preoţilor;

b) Tratate despre învăţământul religios de şcoală;

c) Predici pentru duminici, sărbători şi cazuri extraordinare, precum şi cateheze;

[5] „«Candela». Jurnal bisericesc-literariu”, Cernăuţi, anul I, nr. 1, 1 iulie 1882, Tipografia W. Kerekjarto, p. 4–6.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

d) Traduceri din operele mai alese ale s[finţilor] părinţi şi tratate asupra acestora;

e) Discutarea de întrebări referitoare la starea actuală a administraţiei şi vieţii bisericeşti şi de alte întrebări sulevate în congresul bisericesc, în conferinţele pastorale etc.;

f) Dizertaţii relative la sporirea cunoştinţelor poporului creştin şi a culturii religioase morale;

g) Cronica, care va cuprinde evenemintele cele mai însemnate bisericeşti şi scolastice din Bucovina şi din alte părţi ale Bisericii Creştine, comunicări statistice şi alte comunicări de interes bisericesc;

h) Anunţuri şi recenzii teologice şi religioase.

5. Orice dizertaţie de chestiuni politice şi naţionale, precum şi dispute şi atacuri personale nu sunt admise în coloanele jurnalului.

6. Redacţia va consta dintr-un redactor primar, responsabil pentru întregul cuprins al jurnalului; din al doilea redactor, însărcinat cu redactarea şi corectura articolelor în limba slavono-rusească şi dintr-un revident şi corector pentru articolele româneşti ale jurnalului.

Fără ştirea şi consimţământul redactorului primar, nu se poate imprima nicio piesă a jurnalului.

7. Pentru administraţia jurnalului, se va institui un administrator, care totodată va fi şi editor al jurnalului.

Administratorul va îngriji pentru partea economică a jurnalului şi pentru abonamente, va purta corespondenţele relative la aceste afaceri, va expedia la abonaţi jurnalul şi, la finele anului, va da Consistoriului contul despre veniturile şi spesele jurnalului.

Administratorul va avea în seamă jurnalul şi toată proprietatea mobilă împreună cu jurnalul.

8. Colaboratori naturali ai jurnalului sunt toţi membrii clerului arhidiecezei, sunt însă bineveniţi şi colaboratori din alte cercuri.

9. Personalul redacţional şi administrativ al jurnalului se denumeşte de Consistoriul arhiepiscopal.

10. Jurnalul se va folosí de o limbă corectă, înţeleasă de comun şi pentru partea sa cea românească de ortografia de curând adoptată de Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, iar pentru partea sa cea slavono-rusească de ortografia etimologică.

11. Toţi membrii activi ai clerului secular şi regular ai arhidiecezei Bucovinei sunt obligaţi a ţine acest jurnal.

12. Abonamentele se vor face imediat la administraţia jurnalului.

13. Preţul abonamentului va fi pentru Austro-Ungaria 4 fl. pe anul întreg şi 2 fl. pe jumătate de an; iar pentru România şi alte ţări, 12 resp. 6 franci.

Acest preţ se va solvi înainte imediat la administraţia jurnalului.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

14. Localul redacţiei şi administraţiei jurnalului este în Reşedinţa Arhiepiscopală.

15. Toată lucrarea şi colaborarea la acest jurnal va fi remunerată din casa jurnalului în următorul mod:

Redactorul primar, anual cu	400 fl.
Administratorul // //	250 fl.
Actuarul // //	72 fl.
Cursorul // //	48 fl.
Redactorul pentru textul slavono-rusesc pentru redactare de coală cu	10 fl.
Pentru corectură	5 fl.
Elaboratele ştiinţifice de coală de tipar cu	15 fl.
Elaboratele celelalte de coală de tipar cu	10 fl.
Revederea şi corectura textului român de coală de tipar cu	5 fl.

16. Spesele, împreunate cu imprimarea şi expedierea jurnalului precum şi cu cumpărarea rechizitelor necesare şi a jurnalelor străine bisericeşti, se vor acoperi de asemeni din casa acestui jurnal.

Toate jurnalele şi cărţile, cumpărate sau încluse în daruri, sunt proprietatea jurnalului şi se depun în biblioteca lui.

17. Din prisosul eventual al jurnalului se va forma un fond de rezervă.

Din consiliul Consistoriului arhiepiscopal al Bucovinei.
Cernăuţi, în 8/20 aprilie 1882.
†Silvestru”

Importanţa „Candelei”

„Candela” era socotită de preoţi „gazeta noastră bisericească”[6]. Preoţii aveau un puternic mijloc pentru culturalizarea lor şi a credincioşilor. Fiecare parohie avea abonament la „Candela”. Fiecare preot se străduia să ofere ajutor în editarea revistei. Unii chiar scriau, alţii dădeau unele referiri de ordin istoric, cultural şi misionar din cuprinsul parohiei. Râvna în plătirea abonamentului la „Candela” se vede din cererile unor slujitori ai sfintelor altare de a li se permite să ia banii necesari de la discos[7].

„Candela” a apărut în două limbi, şi pentru români şi pentru ruteni. Istoricul N. Iorga vede editarea în două limbi o mică presiune a autorităţilor: „«Candela»,

[6] Constantin Morariu, *Părţi din istoria Românilor bucovineni*, Cernăuţi, Tipo şi litografia concesionată arch. Silvestru Morariu-Andrievici, 1893, p. 201.

[7] Direcţia Judeţeană Suceava a Arhivelor Naţionale (D.J.S.A.N.), Fond *Mitropolia Bucovinei*, vol. IX, secţia Diverse, dosar 2 310/1925, p. 198.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

revista bisericească, fundată la 1882, fu nevoită să accepte, încă de la început, o quasi-paritate cu rutenii ortodocşi”[8].

Suntem de părere că a fost o reuşită editarea în două limbi. Aşa era situaţia istorică, politică şi religioasă în Bucovina. Nu trebuie trecută cu vederea esenţa lucrului!

Aşadar, apariţia revistei „Candela”, jurnalul bisericesc-literar, a fost o izbândă a Bisericii din Bucovina, păstorită cu multă dăruire de mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici, care, „pentru atitudinea naţională şi prin munca sa neobosită pentru binele bisericii şi al neamului, a ajuns cel mai popular arhiereu din câţi a avut Bucovina”[9] şi „a avut parte de cinste în toată viaţa”[10]. A fost „un energic apărător al ortodoxismului, dar, totodată, un luminat şi neînfricat reprezentant al intereselor neamului său. Ale lui sunt cuvintele memorabile că «biserica a fost pururea limanul naţionalităţii, iar naţionalitatea română sprijinul ortodoxiei»”[11].

Mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici s-a adresat de multe ori preoţilor săi. În scrisoarea din 26 octombrie/7 noiembrie 1883, la un an după apariţia „Candelei”, mitropolitul roagă pe preoţi să nu uite de misiunea lor şi să poarte de grijă de Biserica lui Hristos[12]. Istoricul N. Iorga constată că, la început de secol al XX-lea, „presa românească din Bucovina e reprezentată prin «Voinţa poporului», numai prin ea, sau prin «Agricultoriul» al guvernului, prin «Candela», foaia bisericească, scrisă pe jumătatea în ruteneşte”[13].

Revista „Candela” a apărut neîntrerupt, lunar, până în anul 1914, când războiul opreşte editarea jurnalului. Din anul 1923 şi până la izbucnirea celei de-a doua conflagraţii mondiale, „Candela” apare din nou. Anul 1940 este iarăşi o sincopă în editarea revistei. Chiar dacă vremurile sunt neprielnice, „Candela” apare până în anul 1946, dar cu mare greutate. Un mare merit pentru apariţia revistei, în vremurile acestea tulburi de război, l-a avut Vasile Gheorghiu, director al „Candelei” între anii 1932 şi 1946.

Redactorii revistei „Candela” au fost: pr. dr. Vasile Mitrofanovici (1882–1884), pr. Artemie Berariu (1884–1895), prof. dr. Emilian Voiuţchi (1895–1910), prof. dr. Vasile Gheorghiu (1910–1914), dr. Vasile Tarnavschi (1923–1932), Nicolae Cotos (1932–1939), prof. dr. Milan Seşan (1941–1946).

Iată câţiva dintre ostenitorii scriitori, autorii multor articole valoroase, traduceri fidel alcătuite şi recenzii: mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici, dr. Vasile Mitrofanovici, pr. Nestor Vorobchievici, prof. E. Popovici, dr. Emilian

[8] N. Iorga, *Românismul în trecutul Bucovinei*, Bucureşti, 1938, p. 111.

[9] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina şi a rostului ei naţional-cultural în viaţa românilor bucovineni*, Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1916, p. 159.

[10] Constantin Morariu, *op. cit.*, p. 201.

[11] Euseb Popovici, *Mitropolia Bucovinei în primejdie*, Suceava, 1937, p. 10.

[12] D.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, vol. I, secţia 3/1, mapa 17, dosar 29/1860–1924, p. 81–86.

[13] N. Iorga, *Neamul românesc din Bucovina*, Bucureşti, Editura Minerva, 1905, p. 120.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

Voiuţchi, Juv. Stefanelli, Zaharia Voronca, Constantin Sbiera, mitropolitul Calinic al Ungro-Vlahiei, Constantin Erbiceanu, V. de Repta, pr. N. Popoviciu, pr. Iraclie Porumbescu, pr. Dimitrie Dan, pr. Michai Bendevschi, dr. T. Tarnavschi, dr. I. G. Sbiera, dr. V. Găină, prof. C. Popovici, dr. O. Isopescul, dr. St. Saghin, dr. Vasile Gheorghiu, N. Cotos, Ioan Bucevschi, Artemon Manasterschi, dr. N. Cotlarciuc, Constantin Morariu, I. Tomoioagă, dr. Ioan Puiul, R. Cândea, D. Spânu, V. Şesan, episopul Nectarie, pr. Ioan Zugrav, P. Procopovici, V. Loichiţa, S. Reli, Dumitru Stăniloae, Gh. Ciuhandu, O. Tarangul, I. Belu, V. Grecu, V. Timinschi, Milan P. Şesan, C. Mercheş, P. Rezuş, Şt. Slevoacă, V. Prelipcean.

După căderea comunismului în România, revista „Candela” a văzut din nou lumina tiparului la Iaşi, la Mitropolia Moldovei şi Sucevei, şi la Suceava, la Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor.

Despre importanţa pentru viaţa şi activitatea bisericească din Bucovina a jurnalului bisericesc-literar „Candela” vorbeşte redactorul primar responsabil, prof. univ. la Facultatea de Teologie, dr. Vasiliu Mitrofanovici. Într-un gând frumos de comuniune şi solidaritate cu redactorul al doilea pentru textul slavon-rusesc, prof. de cântare corală Isidor Vorobchievici, şi cu administratorul şi editorul „Candelei”, arhimandritul mitrofor Arcadie Ciupercovici, redactorul primar Vasiliu Mitrofanovici, în *Precuvântarea* de la primul număr al revistei, 1 iulie 1882, zice aşa: „Convingerii ferme despre însemnătatea şi multilaturalitatea avantajului spiritual pentru viaţa şi activitatea bisericească, care se poate câştiga printr-un jurnal bisericesc literar, are a-i mulţumi mai înainte de toate jurnalul «Candela»”.

De această convingere a fost pătrunsă preoţimea Bucovinei din timp îndelungat şi de-abia stăruinţa neobosită a Înalt Prea Sfinţiei Sale, părintelui arhiepiscop şi mitropolit al Bucovinei şi Dalmaţiei, Silvestru a avut succes, în a aduce la îndeplinire o dorinţă de mult simţită şi o lipsă deseori discutată de clerul şi de credincioşii arhidiecezei şi a împleti în cununa cea frumoasă a meritelor sale celor multe şi mari atât din poziţiile sale de mai înainte, cât şí ca arhipăstor şí această floare, nesmintită, una dintre cele mai delicioase.

Iar tendinţa acestui jurnal este mai întâi sporirea, lăţirea şi fructificarea ştiinţei teologice, încât ştiinţa teologică este bază şi îndreptar pentru activitatea şi viaţa preoţească.

Mediul şi floarea vieţii şi a activităţii preoţeşti în biserica ortodoxă este păstoria sufletească. Prin aceasta se realizează necontenit misiunea şi locuţinerea Mântuitorului, Iisus Christos, şi prin ea se întroduce şi se susţine în viaţa genului omenesc credinţa şi mântuirea cu toate fructele şi binecuvântările sale. Din această cauză toată activitatea pe terenul teologiei se raportează la păstoria sufletească şi ştiinţa teologică împlineşte sublima sa problemă într-acea măsură, în care contribuie la sporirea intereselor păstoriei sufleteşti şi la ajungerea scopurilor ei. [...] Redacţia [se adresează] cu încredere atât către venerabilul cler, cât şi către acei bărbaţi ai inteligenţii, cărora nu le este străină cultura teologică şi care iau

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

parte la interesele bisericii, ca să binevoiască a o sprijini cu elaborate şi comunicări relative la programul jurnalului, trimiţându-le imediat la redacţia «Candelei», în Reşedinţa Arhiepiscopală.

Aici cred de cuviinţă a comunica lectorilor şi participanţilor binevoitori, că în jurnalul acesta nu vor proveni numai producţii şi elaborate noi şi lucruri vechi. Documentele, traducerile şi extrasele din operele alese ale s[finţilor] părinţi ş. d. a., nu rareori vor fi în cuprinsul acestui jurnal.

De asemenea, mă îndrept, în numele administraţiei, către toţi amatorii literaturii bisericeşti, ca să binevoiască a sprijini această întreprindere prin prenumeraţiuni numeroase, cari sunt de adresat la administraţia «Candelei», aşijderea în Reşedinţa Arhiepiscopală.

Deci, păşind la realizarea problemei noastre, îl implorăm pe părintele luminilor, ca să ne dea ajutorul său şi să binecuvinteze întreprinderea noastră cu succesul dorit, spre folosul şi prosperarea Bisericii şi spre lauda numelui său”[14].

„Candela” şi marile evenimente ale istoriei Bisericii

Cărturarii preoţi şi profesorii de frunte ai Bucovinei au surprins marile evenimente ale istoriei Bisericii noastre. O rubrică specială, numită *Cronică*, surprindea cele mai importante evenimente din viaţa Bisericii şi din societatea românească, prezentate fidel şi concis. Rubrica era poziţionată mai tot timpul la sfârşitul fiecărui număr al revistei „Candela”.

Congresul[15] bisericesc ortodox din Bucovina (1882) poate fi considerat ca actul de naştere al Bisericii Ortodoxe din Bucovina, reprezentată şi susţinută de oameni inimoşi, care au luptat cu legi, statute, memorii şi protocoale la apărarea şi dezvoltarea spiritualităţii ortodoxe bucovinene[16].

Recunoaşterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, la data de 25 aprilie 1885, este consemnată şi prezentată ca o mare biruinţă, prin publicarea enciclicii de înştiinţare din partea Constantinopolului către lumea ortodoxă că Biserica cea mare din Regatul României este „autocefală şi de sine administrată în toate şi la toate”. *Enciclica patriarchiei ecumenice către Patriarchele Ierusalimului, Alexandriei, archiepiscopul Ciprului, sinodul Rusiei, Greciei şi al Serbiei şi către Archiepiscopia Carlovăţului* este semnată de patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea. În continuare, în paginile „Candelei” este prezentat şi răspunsul de mulţumire al Mitropolitului Primat al României Calinic, care mărturiseşte că „Sântul Sinod al Sintei Biserici autocefale a României a primit citirea acestor acte cu o adevărată bucurie sufletească, ca o netăgăduită şi solemnă probă de dragoste ce o poartă acea sântă mare Biserică Ecumenică pentru tot ce poate asigura prosperitatea şi întărirea sântei noastre religiuni ortodoxe prin prosperarea tuturor

[14] „Candela”, *Precuvântare*, anul I, nr. 1, 1 iulie 1882, p. 1–4.
[15] „Candela”, anul I, 1882.
[16] Arhivele de Stat Cernăuţi, Fond *Mitropolia Bucovinei*, Inv. 1, dosar 4 585/1881–1882.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

sântelor biserici, cari la un loc constituiesc acea una, sântă, catolică şi apostolică Biserică Răsăriteană, al căria cap şi stăpân suprem este Domnul nostru Isus Christos, Mântuitoriul lumii”[17].

Anul omagial al împlinirii a 1600 de ani de la Edictul de la Milano (313) este bine amintit şi prezentat în paginile „Candelei”[18].

Înmormântarea marelui compozitor Ciprian Porumbescu[19] şi trecerea la cele veşnice a poetului naţional Mihai Eminescu[20] sunt relatate în jurnalul bisericesc-literar „Candela”.

Anul 1918, pe lângă unitatea statală, a adus şi unificarea bisericească în cadrul României Întregite a tuturor ortodocşilor români. În chiar primul an de apariţie a „Candelei”, după Primul Război Mondial (1923), Valerian Şesan aminteşte de împlinirea idealului românilor ortodocşi de a vieţui în acelaşi stat sub aripa ocrotitoare a Bisericii Ortodoxe Române. Discursul său, ţinut pe 24 octombrie 1923, cu ocazia inaugurării anului de studii 1923/1924, în Aula Universităţii din Cernăuţi, este în întregime prezentat în paginile revistei „Candela”, spre ştiinţă şi luare aminte[21].

Constituţia României din anul 1923 stabileşte clar rolul Bisericii în societatea românească şi relaţiile ei cu Statul. Iată ce consemnează R. Cândea în „Candela”: „Biserica noastră a fost încă înainte de unirea politică instituţia care cuprindea, prin credinţă, aproape toţi creştinii români, realizând astfel o unire sufletească înainte de a putea veni cea politică. De toate lucrurile acestea s-a ţinut cont în noua Constituţie. Articolul 22, care garantează libertatea absolută a conştiinţei şi «tuturor cultelor o deopotrivă libertate şi protecţiune, întrucât exerciţiul lor nu aduce atingere ordinei publice, bunelor moravuri şi legilor de organizare ale statului», s-a ocupat în special şi de biserica noastră. Bisericii noastre i se recunoaşte caracterul naţional: «Biserica creştină ortodoxă şi cea greco-catolică sunt biserici româneşti». Astfel, se face o deosebire foarte distinctă între biserica românească şi celelalte culte din patrie”[22].

Evenimentul îndreptării calendarului iulian, din anul 1923, este prezentat şi lămurit aşa cum se cuvine şi în revista „Candela”: „Sfântul Sinod, în şedinţa sa din 31 octombrie st. v., a hotărât îndreptarea calendarului iulian, pentru a înlătura diferenţa de 13 zile, ce există astăzi. [...] Este fără îndoială un pas spre bine, căci nu putem trăi în izolare cu vechiul calendar”[23].

---

[17] *Enciclica patriarchiei ecumenice către Patriarchele Ierusalimului, Alexandriei, archiepiscopul Ciprului, sinodul Rusiei, Greciei şi al Serbiei şi către Archiepiscopia Carlovăţului*, în „Candela”, anul IV, nr. 9, 1 septembrie 1885, p. 542–545.

[18] „Candela”, anul XXXII, 1913, p.163.

[19] Idem, anul II, nr. 7, 1 iulie 1883, p. 400–402.

[20] Idem, anul VIII, nr. 8, 1 august 1889, p. 608–610.

[21] Valerian Şesan, *Reflexiuni asupra unificării organizaţiei bisericii ortodoxe din România Întregită*, în „Candela”, anul XXXIV, nr. 9–12, septembrie-decembrie 1923, p. 321–358.

[22] „Candela”, anul XXXIV, nr. 3–4, martie-aprilie 1923, p. 174.

[23] Idem, anul XXXIV, nr. 9–12, septembrie-decembrie 1923, p. 464.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

Ridicarea la rangul de patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române reprezintă culmea preocupărilor şi rodirilor clerului şi credincioşilor României Mari. Despre acest eveniment măreţ din istoria statului şi a Bisericii Ortodoxe Române s-au scris numeroase cărţi, studii, s-au ţinut conferinţe şi au fost multe dezbateri. Revista „Candela", cu ai ei râvnitori scriitori, a elogiat şi a transmis bucuria prin condei. Adresarea cuprinsă în tomosul de recunoaştere din partea Patriarhiei Ecumenice către noua Patriarhie Ortodoxă Română este atât de grăitoare. Mitropolitul Ghermanos al Sardeonului, unul dintre membrii delegaţiei Patriarhiei Ecumenice, începe aşa citirea tomosului: „Prea fericite şi prea sfinţite arhiepiscop al Bucureştilor, mitropolite al Ungro-Vlahiei şi Patriarh al Bisericii ortodoxe autocefale a României, prea iubite în Hristos Dumnezeu şi prea dorite frate şi conliturghisitor al smereniei noastre, domnule domn Miron, pe prea fericirea Voastră, prea scump nouă, frăţeşte îmbrăţişându-vă întru Domnul, prea dulce vă salutăm"[24].

Jurnalul „Candela" a întreţinut lumina sufletului românesc ortodox bucovinean. Lumina sa a declanşat trezirea din bezna asupririi şi i-a călăuzit pe românii ortodocşi pe drumul spre împlinirea idealurilor măreţe de mai târziu.

„Candela" – izvor de culturalizare a Bucovinei

Foarte important este să precizăm că naşterea sentimentului de identitate naţională s-a realizat puternic prin editarea revistei „Candela". Cultura propagată în limba română a mers mână în mână cu naţionalismul şi patriotismul bucovinean. Oamenii de cultură ai Bucovinei au scris în „Candela". Ierarhi, preoţi[25], diaconi, profesori de teologie şi de alte ştiinţe şi intelectuali ai vetrelor bucovinene au contribuit la aparţia „Candelei" şi la răspândirea culturii sănătoase româneşti. Mare a fost lucrarea lor în Bucovina „prin societăţile lor de cultură, prin biblioteci, prin şezători, prin artiştii poftiţi din Regat, cât şi prin cărţile autorilor români, au împrăştiat în publicul român gustul de cetire şi artă, şi cunoaşterea frumuseţei limbei româneşti"[26].

Datorită revistei „Candela", se poate face o radiografie completă a vieţii culturale din Bucovina. Fiecare comunitate bucovineană este reprezentată în paginile revistei prin preotul satului, care este îndemnat să predice şi să înveţe poporul. Unii preoţi cărturari contribuie ei înşişi cu articole. De asemenea, satul, care vibra de fiorii culturii, este reprezentat în cadrul revistei „Candela" de corurile de plugari, corurile parohiale şi arcăşeşti. Membrii corului înfrumuseţau cu vocile lor slujbele Bisericii. Din rândul membrilor făceau parte studenţi de la teologie şi

[24] Idem, anul XXXVI, nr. 8–10, august-octombrie 1925, p. 435; vezi şi p. 67.

[25] D.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, vol. VII, secţia 13/7, mapa 254, dosar 39/1926, p. 1–8.

[26] I. Dragoslav, *Bucovina,* conferinţă ţinută la Ateneul Român în seara de 14 decembrie 1914, Biblioteca Bucovina, nr. 27–28, Bucureşti, Tipografia „Bucovina" I. E. Torouţiu, 1916, p. 38.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

alte facultăţi, învăţători, doctori, cântăreţi, simpli ţărani şi muzicanţi adevăraţi, cu studii la Facultatea de Teologie din Cernăuţi şi la Conservator. Cu avântul lor tineresc, studenţii[27] şcoliţi la Cernăuţi au însufleţit mişcarea culturală în Bucovina.

În cuprinsul revistei „Candela”, aflăm de existenţa cabinetelor de muzică, de lectură, de teatru şi arte frumoase, de prezenţa hotărâtă în cadrul societăţii a societăţilor de cultură, a asociaţiilor culturale care doreau revigorarea culturală şi morală a poporului român, ortodox şi pe cale de afirmare naţională şi păstrarea tradiţiilor sfinte.

Învăţământul religios era predat în toate satele Bucovinei. Preoţii erau profesori de religie, existau inspectori misionari, şcolile erau sprijinite de autorităţi, dar la loc de cinste era Biserica, care îşi punea amprenta asupra actului educaţional. Un focar de cultură şi izvor de minţi luminate şi râvnitoare a fost Universitatea din Cernăuţi, în cadrul căreia era Facultatea de Teologie. Universitatea a fost înfiinţată în anul 1875: „Datorită unei pleiade de savanţi şi iluştri profesori, Facultatea Teologică din Cernăuţi devine un centru luminos de înalte studii teologice pentru lumea ortodoxă. Mare a fost îndeosebi contingentul de studenţi din Transilvania, Banat şi România şi un număr respectabil dintre înalţii chiriarhi ai bisericei noastre naţionale şi-a completat studiile şi a obţinut gradul academic la Universitatea din Cernăuţi”[28]. Toţi aceşti corifei ai culturii, instruiţi la Cernăuţi, au răspuns cu dragoste apelului mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici şi au contribuit cu articole la revista „Candela”.

Conferinţele pastorale[29] sunt foarte importante, mai ales din punct de vedere misionar, dar, pentru cultura Bisericii din Bucovina, ele sunt mine de aur pentru că în cadrul lor au strălucit precum razele soarelui erudiţia şi elocinţa slujitorilor sfintelor altare.

Facultatea de Teologie de la Cernăuţi a fost aceea care a dat Bisericii Ortodoxe din Bucovina nu numai oameni cărturari, vrednici ostenitori ai lui Dumnezeu, luptători pentru creionarea unui profil moral, cultural şi naţional al poporului român. Profesorii au scris la „Candela”, mulţi din ei au fost redactori şi ajutători la editare şi, ce e mai important, prin munca lor, au dat exemplu generaţiilor viitoare. S-au luptat pentru dezvoltarea învăţământului teologic[30].

Iată câteva articole din paginile revistei „Candela”: *Ceva despre mersul şi desvoltământul culturei teologice şi clericale în Bucovina*; *Datinele, ceremoniele şi deprinderile religioase în însemnătatea lor pentru desvoltarea culturei* („Candela”, 1883); *Înfiinţarea unei Academii ortodoxe pentru literatura, ritorica şi musica bisericească în Seminariul clerical de aici*; *Făcultatea Teologică din Cernăuţi şi celelalte şcoale teologice ortodoxe-răsăritene* („Candela”, 1884); *Armonia* –

[27] D.J.S.A.N., *Colecţia Documente*, vol. II, pachet XXIX, dosar 57/1928, p. 1–4.

[28] Euseb Popovici, *op. cit*., p. 9.

[29] D.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, vol. IX, secţia Diverse, mapa 330, dosar 2 328/1929, 2 332/1934.

[30] *Ibidem*, vol. IV, secţia 8/2, mapa 177, dosar 164/1880–1930, p. 234–288.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

colecţiune de coruri pentru voci bărbătesci („Candela”, 1885); *Biblioteci poporale şi înfiinţarea lor*; *Înrâurinţa creştinismului în educaţiune* („Candela”, 1886); *Dare de seamă a Societăţii „Academia Ortodoxă pentru literatură şi musică bisericească în Seminariul archidiecesan din Cernăuţi”* („Candela”, 1889); *Educaţiunea – o causă a familiei, a statului şi a bisericii*; *Prin cari mijloace s-ar putea spori ajungerea învăţământului catechetic la şcoalele poporale?* („Candela”, 1895); *Asociaţiunea clirului ort. or. în Bucovina*; *Tradiţii şi legende din popor* („Candela”, 1898); *Regule ortografice*; *Caracterul poetic al serviciului divin ort.-or.* („Candela”, 1905); *Aniversarea a 25 ani de la promoţiunea prof. dr. Emilian Voiutschi ca primului doctor titrat în sf. teologie la Facultatea Teologică din Cernăuţi* („Candela”, 1906); *Două fundaţiuni ale preoţimei ortodoxe din Bucovina* („Candela”, 1908); *Cărţi vechi bisericeşti de la biserica din Botuşana, jud. Suceava* („Candela”, 1928); *Şcoala activă şi învăţământul religios* („Candela”, 1929); *Ceremonii şi obiceiuri religioase în viaţa socială publică din trecutul românesc* („Candela”, 1930); *Morala lui M. Eminescu şi raportul ei cu religiunea creştină* („Candela”, 1931); *Cărţi de pictură bisericească bizantină*; *Cercul de studii social-creştin* („Candela”, 1932); *Pr. prof. dr. Vasile Gheorghiu* („Candela”, 1938); *Literatura pioasă* („Candela”, 1943).

Din punct de vedere al punţilor culturale între Bucovina creştină, majoritar ortodoxă, şi celelalte culturi ale lumii, următoarele articole apărute în revista „Candela” sunt foarte importante şi relevante: *Însemnătatea religiei creştine în viaţa popoarelor* („Candela”, 1883), *Armenii orientali din Bucovina* („Candela”, 1891), *Despre templele şi religia laponilor* („Candela”, 1892), *Muzica la evrei* („Candela”, 1893), *Lipovenii din Bucovina* („Candela”, 1894), *Legile agrare la evrei* („Candela”, 1911), *Biserica în Franţa* („Candela”, 1934), *Religia şi divinitatea în filosofia bergsoniană* („Candela”, 1945).

Două articole sunt atât de pătrunzătoare prin mesajul pe care îl emană: *Creştinismul a fost şi trebuie să fie cea mai covârşitoare putere de viaţă a neamului românesc*, de preotul C. Morariu („Candela”, 1925) şi *Relaţiile dintre Biserică şi Stat în România veacurilor trecute*, de dr. S. Reli („Candela”, 1933).

Deci, „Candela” a fost mijloc puternic de cultivare a preoţilor şi credincioşilor.

Misiunea Bisericii din Bucovina oglindită în „Candela”

Într-o perioadă când propaganda catolică încă era mare, când se iveau zorii neoprotestantismului în Bucovina, revista „Candela” a fost în mod providenţial scânteia de care avea nevoie misiunea ortodoxă în Bucovina atât de colorată etnic şi confesional.

Preoţii oricum făceau misiune în parohiile lor. Erau în mijlocul credincioşilor şi predicau la slujbe şi la diferite evenimente deosebite din viaţa

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

comunităţii. Ceea ce aduce nou „Candela” este uniformizarea rânduielii misionare, crearea unui program unitar de misiune.

Preoţii cărturari erau în linia întâi. Ei erau aceia care îşi publicau predicile în „Candela” şi erau izvor de inspiraţie pentru ceilalţi preoţi din cuprinsul eparhiei. Iată cât de numeroase erau predicile în doar primii opt ani de apariţie ai „Candelei”: la Duminica a 16-a după Rusalii, la Duminica a 24-a după Rusalii, la Sfântul Ilie, la Naşterea Domnului („Candela”, 1882), la Tăierea împrejur a Domnului şi la Anul Nou, la pilda vameşului şi a fariseului, la Sfinţii Trei Ierarhi, la Înălţarea Domnului, la Duminica Tuturor Sfinţilor, la Schimbarea la Faţă a Domnului, la ziua împăratului, la Naşterea Maicii Domnului, despre furt („Candela”, 1883), la Duminica a 29-a după Rusalii, la Duminica lăsatului sec de carne, la Duminica a cincea din Postul Mare, la Vinerea Mare, la Sfintele Paşti, la Duminica Orbului, la Duminica a doua după Rusalii, la Sf. Dimitrie („Candela”, 1884), la Duminica lăsatului sec de carne, la Duminica Ortodoxiei, la Florii, la Sfinţii Petru şi Pavel, la Adormirea Maicii Domnului, la Înălţarea Sfintei Cruci, despre beţie („Candela”, 1885), despre stimarea preoţilor, la Denia din Joia Mare, la scoaterea Aerului în Vinerea Mare, la Duminica Slăbănogului, despre indiferentismul religios, la Sâmbăta Moşilor („Candela”, 1886), la Duminica fiului rătăcit, la Sfânta Cuminecătură, Omiliile Sfântului Ioan Hrisostom, la Epistola către romani, la Duminica Ortodoxiei, despre demnitatea creştinului („Candela”, 1887), la Sfântul Ioan Botezătorul, despre necesitatea învăţământului religios, la Duminica Tomei, la Înălţarea Domnului, la Tăierea Capului Sfântului Ioan, la Sfânta Parascheva, la Sf. Nicolae, la sfinţirea cimitirului („Candela”, 1888), despre iubirea aproapelui (vecinului), la cununie, la Bunavestire, la Sfinţii Constantin şi Elena, la Sfântul Ioan cel Nou, despre muncă („Candela”, 1889).

Cât de simplu face misiune cu pătrunzătorul şi simplul cuvând pus cu măiestrie într-o predică vrednicul Emilian Voiuţchi: „Cel ce ascultă aşadară de preuţii cei adevăraţi ai bisericei ortodoxe, ascultă de Isus Christos, eară cel ce ascultă de Isus Christos, ascultă de Dumnezeu, şi cel ce ascultă de Dumnezeu, se numeşte fiiul lui D-zeu, fiiul luminii, fiiul vieţei ceresci”[31].

Un alt lucru important este continuitatea ortodoxiei limbajului şi mesajului transmis în paginile revistei „Candela”. Nu există număr al „Candelei” care să nu cuprindă articole cu învăţături dogmatice şi mici catehisme: despre Sfânta Treime, Sf. Botez canonic („Candela”, 1882), existenţa Dumnezeului personal („Candela”, 1883), facerea lumii („Candela”, 1884), sinodalitatea Bisericii („Candela”, 1885), învăţătura celor 12 Apostoli („Candela”, 1886), morala Vechiului Testament („Candela”, 1887), doctrina romano-occidentală despre satisfacţiune („Candela”, 1889), drept bisericesc („Candela”, 1890), cele mai însemnate liturghii ale Bisericii Orientale („Candela”, 1892), zidirea şi decorarea bisericii („Candela”, 1894), rânduiala Sfântului Botez şi a Sfântului Mir („Candela”, 1896), teoria revelaţiei

[31] „Candela”, anul VI, nr. 8, 1 august 1887, p. 490–494.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

(„Candela”, 1897), apologetica ortodoxă („Candela”, 1898), mântuirea păcătoşilor („Candela”, 1899), despre Sfintele Paşti („Candela”, 1900), dogma soteriologică („Candela”, 1903), virtuţile creştine („Candela”, 1909), istoria Patimilor Domnului nostru Iisus Hristos („Candela”, 1911), învăţătura despre moarte („Candela”, 1923), Biblia sau Sfânta Scriptură, virtutea blândeţii („Candela”, 1924), virtutea teologică a credinţei şi virtutea adevărului creştinesc („Candela”, 1925), Liturghia şi învăţătura despre Sfânta Cruce („Candela”, 1930), Mariologia („Candela”, 1937), perihoreza („Candela”, 1938), cinstirea Sfintelor Icoane („Candela”, 1943).

Biserica Ortodoxă se confrunta în Bucovina cu sectarismul („Candela”, 1914 – combaterea învăţăturii adventiste; „Candela”, 1923 – secta studenţilor de Biblie; „Candela”, 1926 – Hiliasmul sau milenarismul), cu propaganda apuseană catolică, cu adepţii calendarului vechi. Toate acestea le aflăm atât din relatările „Candelei”, cât şi din documentele autorităţilor locale (primării, preturi, prefecturi[32]) şi din documentele administrative ale mitropoliei Bucovinei.

Tot în scop misionar, în revista „Candela”, cărţile Sfintei Scripturi au fost în parte traduse, tâlcuite din Sfinţii Părinţi. Textele sunt însoţite şi de diferite note ale autorilor. Iată câteva exemple: *Ecclesiast* („Candela”, 1886), *Psalmii* („Candela”, 1895), *Proverbele lui Solomon*; *Profetul Obadia* („Candela”, 1901), *Cartea Iov* („Candela”, 1902, 1904), *Epistola Galateni* („Candela”, 1904), *Geneza* („Candela”, 1905–1907), *Plângerile lui Ieremia* („Candela”, 1907–1908), *Epistola lui Iuda* („Candela”, 1909–1910), *Profetul Malachia* („Candela”, 1910–1911), *Exodul* („Candela”, 1912–1913), *Epistola către romani* („Candela”, 1913–1914), *Leviticul* („Candela”, 1914).

În cadrul conferinţelor pastorale, se dezbăteau teme de interes general, se puneau la punct direcţii ferme de misiune şi se lua atitudine faţă de mişcările şi acţiunile celor care luptau împotriva Bisericii[33]. Sunt amintite în revista „Candela” conferinţele pastorale[34] din protopresviteriatele Suceava, Cernăuţi, Vicov, Rădăuţi, Siret, Câmpulung, Storojineţ, Humor („Candela”, 1885–1914, 1923–1938). De asemenea, sunt prezentate şi şedinţele consistoriale, în cadrul cărora se luau măsuri urgente la nivel de mitropolie şi în comunităţile în care problemele necesitau o atenţie sporită.

În anul 1929, a avut loc la Chişinău al doilea Congres general al misionarilor din România (primul Congres a avut loc la Arad, în anul 1928). Revista „Misionarul”, nou înfiinţată, avea să se răspândească şi pe teritoriul Bucovinei („Candela”, 1929).

Cea de-a treia sesiune anuală a Soborului misionarilor ortodocşi români s-a ţinut la Cernăuţi, în zilele de 27–30 septembrie 1930. Discursul mitropolitului Nectarie al Bucovinei a fost splendid. Doar o mică parte o redăm spre ştiinţă:

[32] D.J.S.A.N., Fond *Prefectura Judeţului Câmpulung Moldovenesc*, dosar 12/1920, p. 3–32.

[33] D.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, vol. II, secţia 6/4, mapa 108, dosar 258/1927, p. 15–38.

[34] *Ibidem*, vol. IX, secţia Diverse, mapa 327, dosar 2 310, p. 5–29.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)

„Poporul român, din fire credincios, cu frica lui D-zeu, conservator, a fost ascultător preoţilor şi păstorilor sufleteşti. El a primit învăţătura evangeliei lui Hristos fără rezerve, fără critică. Autoritatea bisericească a fost respectată şi poveţele date au fost urmate. Or, războiul mondial a schimbat mentalitatea omenimei şi o parte din poporul nostru dreptcredincios începe a cădea jertfă seducerei. Aşa fiind, biserica nu poate sta nepăsătoare. Ea trebuie să reacţioneze. Ea trebuie să ia apărarea credincioşilor şi ofensiva contra răuvoitorilor şi seducătorilor. Deci, dacă până acuma a fost îndeajuns păstorirea cu ritualul şi tipiconul, prezentul pune alte postulate păstorului de suflete şi viitorul va cere şi mai mult. Aşa fiind, pastorala trebuie să treacă şi la alte metode decât cele întrebuinţate până acuma şi e timpul suprem ca să facem şi păstorire misionară, adică păstorul de suflete trebuie să facă şi misiune”[35].

Concluzii

Se cuvine să avem veneraţie faţă de înaintaşii noştri, care s-au ostenit cu scrierea articolelor, redactarea şi editarea revistei „Candela”. Vreme de şase decenii (1882–1946), „Candela” a fost trâmbiţa răsunătoare a oamenilor de bine, care au luptat pentru propăşirea materială şi spirituală a poporului român. Biserica a fost singura în acele vremuri care a reuşit să ţină laolaltă românii cu idealul de unitate naţională şi statală.

Astăzi, revista „Candela” apare şi la Iaşi şi la Suceava, dar parcă strălucirea de altădată nu mai poate fi egalată. Astăzi, revista „Candela” îşi caută identitatea şi forţa de pătrundere de altădată.

[35] „Candela”, anul XLI, nr. 7–9, iulie-septembrie 1930, p. 339.

BDD-A32776 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:09 UTC)